

ULUSLARARASI HUKUKTA TARTIŞMALI KAVRAMLAR: LUİS MORENO OCAMPO'NUN AÇIKLAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tuğçe TECİMER - Selenay Erva YALÇIN - Teoman Ertuğrul TULUN

-

Analiz No : 2024 / 13

13.08.2024

Geçtiğimiz günlerde UCM(Uluslararası Ceza Mahkemesi)eski başsavcısı Arjantinli Luis Moreno Ocampo, Ermenilere ithafen bir mektup yayınlayarak Kasım ayında Azerbaycanda yapılacak olan COP29 (Conference of Parties) etkinliğine karşı bir medya kampanyası başlatmıştır.[1] Mektubun İklim Değişikliği Konferansı vesilesiyle yayınlanmış olması akıllara ilk olarak doğaya karşı duyulan sorumlulukla yayınlanmış bir mektup olabileceğini getiriyorsa da metnin içeriğine bakıldığında başka amaçlarla yazıldığı görülmektedir.

Ocampo Kimdir ve Neden Önemlidir?

Arjantinli bir avukat olan Ocampo, 2003-2012 yılları arasında UCM'nin Başsavcısı olarak görev yapmıştır. Görevi nedeniyle önemli bir hukuk figürü olan Ocampo, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar gibi uluslararası suçlarla ilgili konularda çalışmıştır. Ocamponun sahip olduğu unvanlar ve kariyeri uluslararası kamuoyunda beyanatlarının hukuki ve resmi bir önem kazanmasına neden olmaktadır.

Soykırım Terimi'nin Gereksiz Kullanımı

Bilindiği gibi insanlığa karşı işlenmiş suçların en büyüğü olan soykırım suçu Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi ile çerçevesi çizilmiş hukuki terminolojiye ait bir terimdir. Bir suçun soykırım olarak adlandırılabilmesi için Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin ikinci maddesinde sınırlı olarak sayılmış fiillerden biri veya birkaçını içermesi gerektiği gibi uluslararası bir mahkemeden de bu yönde karar çıkması gerekmektedir. Bunun örneklerini daha önce Holokost hakkında yargılama yapmak için kurulan Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi (Ekim 1954), Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (2 Eylül 1998) ve Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemelerindeki (26

Şubat 2007) yargılama süreci ve çıkan kararların gerekçelerinde net olarak görmek mümkündür.

Söz konusu terimin daha önce defalarca asılsız şekilde kullanıldığına başka yazılarımızda da yer vermiştik.[2] Bu yazımızda dikkati çeken husus ise önceki kullanımların çok daha ötesinde bir örnek olarak insanlığa karşı suçlar alanında çalışmış bir hukukçu olan Ocamponun kasti olarak soykırım kelimesini usulsüz kullanmasıdır. Öte yandan, Ocampo'nun bu açıklamalarının uluslararası hukuk ve siyaset arenasında uzun vadeli etkiler yaratma potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda, geniş kapsamlı bir politika analizi ve ilgili tarafların tepkilerini de dikkate almak gerekmektedir.

1948 tarihli Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin ikinci maddesinde sınırlı olarak sayılan fiiller şunlardır: Ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir gruba mensup olanların öldürülmesi, mensuplara ciddi olarak fiziksel ya da zihinsel zarar verilmesi, kısmen ya da tamamen yaşam şartlarının değişmesi sağlanarak grubun fiziksel varlığını ortadan kaldırmak, grup içindeki doğumları engellemek ve mensup çocukları zor kullanarak başka bir yere nakletmek. Sözleşmenin üçüncü maddesi ise bu fiillerin teşebbüs, iştirak, iş birliği ve kışkırtma hallerinde işlenmesi durumunda da cezalandırılacağını belirtmektedir. Görüldüğü gibi metinde muğlak yerler bulunsa da soykırım suçunun çerçevesi çizilmiş, suçun hangi fiillerin işlenmesi durumunda ortaya çıkacağı sınırlandırılmak suretiyle aslında gereksiz ve usulsüz kullanımı da engellenmek istenmiştir. Soykırım kelimesinin pervasızca ve ilgisiz olaylarla birlikte anılması sözleşmenin amacını aştığı gibi uluslararası alanda da zihinlerde soykırımın önemini günden güne azaltmakta, insanlığa karşı işlenmiş suçların en büyüğü olan soykırım mağduru grupların görünürlüğünü ve suçluların cezalandırılabilme ihtimallerini azaltmaktadır. Uluslararası hukukun işlerliğini derinden zedeleyen bu usulsüz kullanımlar; soykırım tehdidi altında olan ulusal, etnik, ırksal veya dinsel grupları tehlikeye maruz bırakmaktadır.

Uluslararası hukukun başat organlarından olan Uluslararası Ceza Mahkemesinin eski başsavcısı Ocamponun soykırımın tanımını bilmediği için usulsüz kullanımda bulunduğunu düşünmek mümkün olamayacağı gibi Eski Başsavcının amacının toplumları infiale sürüklemek ve kişisel çıkarları amacıyla soykırım suçunu oldukça geniş ve haksız yorumlayarak Azerbaycan-Ermenistan arasındaki uyuşmazlıklarla ilişkilendirmek olduğu da düşünülebilir.

Ocamponun yayınladığı mektupta bahsettiği ve soykırım kampanyası olduğunu iddia ettiği fiiller aç bırakmak, bombalamak ve toplumda korku ve panik yaratmak tır. İddialar teker teker ele alındığında ve incelendiğinde son derece dayanaksız savlar olduğu görülmektedir. İlk fiile dayanak olarak gösterilen Laçın Koridoru meselesi göz önüne alındığında, konunun aslında bazı basın organları tarafından aktarıldığı gibi olmadığı ve çarpıtıldığı görülmektedir. Konu ile ilgili olarak sözde Dağlık Karabağ Dışişleri Bakanı Sergey Ghazarian yaptığı açıklamada Azerbaycan tarafından Laçın koridoruna alternatif olarak açılan koridoru kapattıklarını açıkça belirtilmiştir. [3] Yani Laçın koridorunun güvenlik sebepleriyle kapatılmasının ardından bölgedeki Ermenilerin insani ihtiyaçların giderilebilmesine olanak sağlamak için Azerbaycan tarafından açılan yol, yine bölgenin sözde yetkililerinin emriyle resmi olarak kullanım dışı bırakılmıştır. Bu sebeple Ocamponun

mektubunda Azerbaycanın bölgedeki Ermenileri aç bırakarak soykırım kampanyası yürüttüğüne dair iddiaların asılsız olduğu şüphe götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz konusu mektupta soykırım kampanyası olarak gösterilen ikinci fiil ise bombalamak tır. Bölgede ayrılıkçı Ermeniler ve Azerbaycan arasında zaman zaman çatışmalar yaşanmaktadır. Bu çatışmaların soykırımsal fiil olarak nitelendirilebilmesi mümkün değildir. Taraflar, söz konusu çatışmalarda birbirlerinin grup[4] olarak varlığını sonlandırma kastı taşımamakta, bölgedeki gerginlikler yüzünden zaman zaman çıkan çatışmalarda genel olarak etnik Ermeniler değil, ayrılıkçı ve silahlı Ermeni gruplar taraf olmaktadır. Ülkelerin toprak bütünlüklerine ve milli güvenliklerine tehdit teşkil eden silahlı ve ayrılıkçı unsurlara karşı göstermiş olduğu mukavemet soykırım kampanyası olarak nitelendirilemez. Daha önce de belirtildiği gibi bu tarz yanlış ve geniş yorumlamalar soykırım suçu kavramının içini boşaltmaktadır.

Mektupta bahsedilen son fiil olan toplumda korku ve panik yaratmak fiili Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin ikinci maddesinin (b) fıkrasındaki grup üyelerinde ciddi anlamda zihinsel hasara sebebiyet vermek ifadesiyle ilişkilendirilmiş olabilir. Bölgedeki Ermeni nüfusun Karabağdan ayrılırken çekilmiş görüntülerinde buna dair bir ize rastlanamadığı gibi röportajlarda kendi isteğiyle bölgeyi terk ettiğini ifade eden kişiler de bulunmaktadır. Zihinsel hasara sebep olacak kadar büyük bir baskı, tehdit ve korku ortamına maruz kalmış kişilerin belirtilen beyanlarda bulunması olası değildir.

Daha önce uluslararası ceza mahkemelerine konu olan ve soykırım suçu işlendiği de mahkemece sabit bulunan olaylarda (Holokost, Srebrenitsa Soykırımı, Ruanda Soykırımı) toplu mezarlar bulunmuş, mağdurlar yaşanan katliamların etkisiyle kalıcı psikolojik hasarlara maruz kalmış ve sonraki nesilleri dahi etkileyecek büyük çaplı suçların işlendiği de uluslararası kamuoyu tarafından belgelenmiştir. 2023 yılında Karabağ bölgesinde yaşanan çatışma ve gerginliklerin bu dehşet uyandırıcı vahim olaylarla aynı suç kapsamında değerlendirilmesi her şeyden önce uluslararası ceza mahkemeleriyle sabit bulunan soykırım suçlarının mağdurları için kabul edilemezdir. Ayrıca eklemek gerekir ki, çatışmalı bölgelerde bulunan çeşitli toplu mezarların tamamı Azerbaycan nüfusuna aittir.[5]

Toplumda Korku ve Panik Yaratmak Cümlesinden Ne Anlaşılmaktadır?

Ocamponun Ermenilere hitaben yayınladığı açık mektupta, Azerbaycanın toplumda korku ve panik yaratmak suretiyle soykırım kampanyası yürüttüğüne dair ortaya atılan iddia son derece dikkat çekicidir. Bu iddia yukarıda belirtildiği gibi herhangi bir dayanağa sahip olmamakla birlikte net bir anlam da taşımamaktadır. Ocamponun toplumda korku ve panik yaratmak fiilini soykırımsal fiil olarak değerlendirme sebebinin 1948 Soykırımın Önlenmesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin ikinci maddesinin (b) fıkrasındaki ciddi zihinsel hasar koşulu olduğu akıllara gelmektedir. Bu koşul hukuk dünyasında halihazırda birçok tartışmaya konu olmuştur. Söz konusu sözleşmenin ikinci maddesinde sayılan fiiller, yine ikinci madde gereğince yalnızca grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak

amacıyla işlendiği hallerde soykırım suçu bakımından cezalandırılabilir. Maddede sayılan fiillerin grubu kısmen ya da tamamen yok etme kastıyla işlendiği takdirde cezalandırılabilir olması nedeniyle bazı hukukçular grubun fiziksel varlığının sağlam kalması halinde, ciddi zihinsel hasara sebebiyet vermenin soykırım suçu oluşturmadığı görüşündedir.

Toplumda korku ve panik yaratma fiilinin ciddi zihinsel hasara sebebiyet verip vermeyeceği ise ayrı bir tartışma konusudur. Ocamponun açık mektubunda 2023 yılında Karabağ bölgesinde yaşanan olaylar için toplumda korku ve panik yaratmak kavramının son derece dayanaksız bir şekilde soykırım kampanyası olarak nitelendirilmesi bir yana, UCMnin eski Başsavcısı tarafından kamuya açık bir mektupla ciddi zihinsel hasar koşulunun sınırlarının bu kadar genişletilerek kullanılması tedirgin edicidir. Daha önce Ruanda yargılamalarında ciddi zihinsel hasar olarak kabul edilmiş unsur, Tutsi kadınlarının topluca tecavüze uğramış ve birçoğunun da bu yolla öldürülmüş olmasıdır. Soykırımın tanımının yapıldığı 1948 Sözleşmesinin ilgili madde metnindeki muğlaklıkların iyi niyetli olmayan şekillerle sıkça kullanılıyor olması uluslararası hukukun güvenilirliğini zedelemektedir. Ocampo ise UCMnin eski Başsavcısı olma unvanından faydalanarak bu zedelenmeye aracı olmaktadır.

Ocampo Beyanlarıyla Toplumda Korku ve Panik Yaratmakta mıdır?

Kendi adına bir internet sitesi bulunan Ocampo, siteden düzenli aralıklarla konuyla ilgili yazılar paylaşmakta ve beyanatlar vermektedir. Bu yazılarda Ermenilerin sistematik olarak yüz yıldır soykırıma maruz bırakıldığına dair asılsız iddialarına yer vermektedir. Unvanı dolayısıyla zaman zaman kamuoyunun dikkatini çekmiş olsa da günümüzde verdiği mesnetsiz demeçlerden dolayı itibar kaybına uğramıştır. Bölgedeki karışıklıkları devamlı olarak soykırımla ilişkilendiren ve bu konuda yayınlar yapan Ocamponun, mektubunda bahsettiği gibi dünya ve bölge genelinde barış için mi çabaladığı yoksa ünü azalan eski savcının kamuoyunda infial yaratarak gündemde yer edinmeye mi çalıştığı tartışmalıdır. Korkutma politikası izlediği düşünülebilecek olan Ocamponun, soykırım suçlamalarıyla Ermeni toplumunu provoke ettiği görülmektedir. Azerbaycan ve Ermenistanın sonuca ulaşmak için çaba sarf ettiği barış sürecini olumsuz etkileyen ve devletleri zor durumda bırakan bu beyanatlar aynı zamanda Ermeni toplumunda da panik yaratmaktadır. Tartışmalı ve hassas kavramların UCM gibi önemli bir kurumun eski Başsavcısı tarafından rahatlıkla ve içi doldurulmadan kullanılması söz konusu kurumun geleceğine zarar verebileceği gibi başsavcılık makamının da bu durumdan olumsuz anlamda etkilenebileceği endişesi doğurmaktadır.

*Resim: Israel Hayom

[1] "Luis Moreno Ocampo calls on Armenians to 'expose all the abuses of President Ilham Aliyev'," Public Radio of Armenia, July 23, 2024. https://en.armradio.am/2024/07/23/luis-moreno-ocampo-calls-on-armenians-to-expose-all-the-abuses-of-president-ilham-aliyev/.

[2] "SOYKIRIM SUCUNUN DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİ," AVİM - Center for Eurasian Studies, accessed August 12, 2024. https://avim.org.tr/tr/Yorum/SOYKIRIM-SUCUNUN-DEGERSIZLESTIRILMESI.

[3] Luis Moreno Ocampo Urges Armenians to Lead a Peaceful COP29," Azatutyun, July 23, 2024. https://www.azatutyun.am/a/32553413.html

[4] Burada grup kelimesi hukuki bir terim olarak etnik, ulusal, ırksal, dini insan gruplarını ifade etmektedir.

[5] "Another mass grave found of Azerbaijanis killed by Armenians," Anadolu Agency, accessed August 12, 2024. https://www.aa.com.tr/en/world/another-mass-grave-found-of-azerbaijanis-killed-by-armenians/2702539 ; "Azerbaijan discovers mass grave in Agdam province in Karabakh, reports," Anadolu Agency, accessed August 12, 2024. https://www.aa.com.tr/en/world/azerbaijan-discovers-mass-grave-in-agdam-province-in-karabakh-reports/2928102. ; "Azerbaijan discovers new mass grave in Shusha city," Anadolu Agency, accessed August 12, 2024. https://www.aa.com.tr/en/europe/azerbaijan-discovers-new-mass-grave-in-shusha-city/2968250.

Yazar Hakkında :

-

Atıfta bulunmak için: TULUN, Tuğçe TECİMER - Selenay Erva YALÇIN - Teoman Ertuğrul. 2026. "ULUSLARARASI HUKUKTA TARTIŞMALI KAVRAMLAR: LUİS MORENO OCAMPO'NUN AÇIKLAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 13. Ağustos 13. Erişim Kasım 03, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/ULUSLARARASI-HUKUKTA-TARTISMALI-KAVRAMLAR-LUIS-MORENO-OCAMPO-NUN-ACIKLAMALARININ-DEGERLENDIRILMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır